

Félag íslenskra símamanna,
b. t. Ragnhildar Guðmundsdóttur,
Grettisgötu 89,
105 Reykjavík.

Reykjavík 5. mars 1996.

EFNI: DRÖG AÐ FRUMVARPI TIL LAGA UM STOFNUN HLUTAFÉLAGS UM REKSTUR PÓST- OG SÍMAMÁLASTOFNUNAR.

Að beiðni þinni hef ég farið yfir ofangreint frumvarp. Hér á eftir geri ég í nokkrum orðum grein fyrir þeim atriðum frumvarpsins, sem mér sýnist að kynnu að hafa áhrif á réttarstöðu og kjör starfsfólks, verði frumvarpið að lögum.

I Tengsl við frumvarp um réttindi og skyldur.

Umfjöllun um pósts og síma frumvarpið verður ekki slitin úr tengslum við framkomið frumvarp um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Skv. skilgreiningu í 2. gr. þess frumvarps er skýrt kveðið á um að löginn taki ekki til "*Starfsmanna hlutafélaga og annars konar félaga, einkaréttar eðlis, jafnvel þó þau séu að öllu leyti í eigu ríkisins.*" Sami skilningur hefur verið lagður í 1. gr. l. 38/1954. Póstur og sími á skv. frumvarpinu að verða hlutafélag, alfarið í eigu íslenska ríkisins. Í frumvarpinu felst því að starfsmenn Pósts og síma, sem hingað til hafa fallið undir löginn um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, njóti framvegis ekki verndar laganna. Í pósts og síma frumvarpinu er ekki kveðið á um með hverjum hætti skuli tryggja réttindi sem nú eru tryggð með lögnum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Um er að ræða ýmis mikilvægustu réttindi ríkisstarfsmanna s. s. biðlaunarétt, orlof, réttindi í veikindum o. fl. Ætlanin hlýtur því að vera að um þau réttindi sem nú eru tryggð með lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins verði samið í kjarasamningum, nema þeim sé skipað með almennum lögum, svo sem er t. d. með orlof. Augljóslega skiptir því afar miklu fyrir starfsmenn hvernig forsvari í kjarasamningum yrði háttað.

II Stéttarfélagsaðild og kjarasamningsforsvar.

Í pósts og síma frumvarpinu kemur ekkert fram um hverjir verði í forsvari í kjarasamningum fyrir starfsmenn sem nú eru í FÍS og PFÍ. Af frumvarpinu verður heldur ekki ráðið hver viðsemjandinn yrði. Starfsmenn "Pósts og síma hf" yrðu ekki felldir undir undir lög 94/1986, um kjarasamninga opinberra starfsmanna.

Verði frumvarpið að lögum yrðu starfsmenn Pósts og síma ekki lengur ríkisstarfsmenn í skilningi laga 38/1954. Þeir féllu hvorki undir lög 38/1954 um réttindi og skyldur ríkisstarfsmanna, né hið nýja frumvarp að lögum um réttindi og skyldur. Stéttarfélagin, FÍS og PFÍ, gætu breytt lögum sínum þannig að þau færu áfram með kjarasamningsforsvar fyrir þá félagsmenn sína sem þannig misstu stöðu ríkisstarfsmanns en fengju stöðu starfsmanns

hlutafélags. Kysu viðkomandi félagsmenn FÍS og PFÍ áframhaldandi aðild að þeim stéttarfélögum, gætu þau komið fram fyrir þeirra hönd við gerð kjarasamninga. Það réðist þá af afstöðu ríkisins, sem eiganda hlutafélagsins, hvort samið yrði við þessi félög, eða hvort reynt yrði að þvinga starfsfólk til aðildar að öðrum stéttarfélögum með því að leita inngöngu í VSÍ með “Póst og síma hf”. Veldi ríkið þann kost má gera ráð fyrir árekstrum vegna forgangsréttarákvæða í kjarasamningum ASÍ félaga við VSÍ.

Í frumvarpinu felst því sú hættu að ríkið geti einhliða reynt að koma í veg fyrir að starfsmenn verði áfram innan BSRB. Þannig gæti ríkið vegið að grundvelli BSRB og þeim stuðningi sem einstök stéttarfélög geta haft af samtakamætti bandalagsins. “Hlutafélagsvæðing” sem leiddi til brotthvarfs aðildarfélaga úr BSRB drægi vitaskuld mátt úr samtökunum.

III Skuldbindingar “Pósts og síma hf”.

Samkvæmt 1. gr. frumvarpsins um póst og síma á hið nýja hlutafélag að taka yfir allar skuldbindingar Póst- og símamálastofnunar, þ. á m. skuldbindingar gagnvart starfsmönnum, svo sem lífeyrisskuldbindingar. Í 5. gr. frv. segir:

” Samgönguráðherra skipar þriggja manna nefnd óvilhallra manna til að endurmeta eignir stofnunarinnar, skuldbindingar og viðskiptavild svo og til að leggja mat á aðra eigna- og skuldaliði efnahagsreiknings stofnunarinnar. ... ”

Í greinargerð kemur fram að lífeyrisskuldbindingar Póst og símamálastofnunar skuli færðar til skuldar í efnahagsreikningi í árslok 1995. Ekki eru frekari útskýringar á því með hvaða hætti þetta gerist eða hvernig mat á skuldbindingunum fer fram. Nái frumvarpið fram að ganga ættu FÍS og PFÍ að fylgjast gaumgæfilega með matinu og skipun hinna “óvilhöllu” manna. Matið á skuldbindingunum hlýtur einnig að tengjast fram komnum drögum að frumvarpi um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins og kann að hafa þýðingu þegar kemur að því að starfsmenn ætli að nýta réttindi hjá sjóðnum.

Í 4. mgr. 8. gr. frumvarpsins er kveðið á um að starfsmenn skuli halda áunnum lífeyrisréttindum. Eins og að framan var getið er fram komið frumvarp til breytinga á lögum um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins. Ég læt ógert að fjalla um það frumvarp sérstaklega.

IV Biðlaunaréttur.

Samkvæmt dómaframkvæmd verður biðlaunaréttur ríkisstarfsmanna virkur þegar ríkisfyrirtæki er breytt í hlutafélag. Skýrasta dæmið þar um er svokallaður Landssmiðjudómur, sem er frá 1990 á bls. 452 í dómasafni Hæstaréttar. Í nýlegum dómi Héraðsdóms Reykjavíkur (Anne May Sæmundsdóttir gegn Fiskifélagi Íslands og ríkissjóði) er skoðun dómarsins á álitaefninu dregin saman á þennan hátt:

Sé litið til dómafordæma, verður sú ályktun dregin, að það jafngildi niðurlagningu stöðu, ef starfsmaður á ekki lengur kost á að gegna starfi sínu vegna atvika, sem ekki verða rakin til hans sjálfs. Þá eigi starfsmaður rétt til biðlauna, þótt hann fái atvinnu og fái laun á biðlaunatímamum, ef sú atvinna er hjá öðrum en ríkinu. Virðist niðurstaða þessi vera byggð á því, að við missi

starfs hjá ríkinu hafi starfsmaður misst þau sérstöku réttindi, sem einungis ríkisstarfsmenn njóta samkvæmt lögum nr. 38/1954.

Í máli Guðnýjar Árnadóttur gegn ríkissjóði (SR-dómur) er önnur útfærsla sömu niðurstöðu, en þar sagði dómarrinn:

...að ríkisstarfsmaður eigi jafnan rétt á biðlaunum ef staða hans er lögð niður nema hann hafni annarri sambærilegri stöðu á vegum ríkisins.

Tilvitnaðir dómarr benda í þá átt að breyting á Póst- og símamálastofnun í hlutafélag feli í sér niðurlagningu á stöðum starfsmanna í skilningi laganna um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Fyrsta mgr. 8. gr. frumvarpsins hljóðar þannig:

Fastráðnir starfsmenn Póst- og símamálastofnunar skulu eiga rétt á störfum hjá hinu nýja félagi og skulu þeim boðnar stöður sambærilegar þeim er þeir áður gegndu hjá stofnuninni, enda haldi þeir hjá félaginu réttindum, sem þeir höfðu þegar áunnið sér hjá stofnuninni.

Í greinargerð með 8. gr. er ítrekað að tryggja eigi starfsmönnum sambærileg störf, jafnframt því sem fullyrt er að ekki sé um “*eðlisbreytingu á störfum eða starfsaðstöðu að ræða.*” Frekari rök eru ekki færð að þessari fullyrðingu. Þá segir að greinin tryggi starfsmönnum að áunnin réttindi haldi sér hjá fastráðnum starfsmönnum stofnunarinnar “*sem kjósa að starfa áfram hjá félaginu*”. Það er sýnileg hugsanavilla að tala um að starfsmaður kjósi að starfa áfram hjá félagi sem stofnað yrði með lögnum.

Samkvæmt frumvarpinu eru stöður hjá hlutafélaginu taldar “sambærilegar” stöðum hjá ríkisfyrirtækinu Pósti og síma. Setja verður verulegan fyrirvara við þá skoðun. Af dómafordæmum, m. a. þeim sem vitnað er til að framan, má ráða að stöður hjá einkafyrirtæki teljast ekki sambærilegar stöðum hjá ríkisfyrirtækjum. Skiptir þar miklu varanleiki ríkisvaldsins og sú ráðningarfesta sem af honum hefur leitt. Í frumvarpinu er leitast við að tryggja rétt starfsmanna með því að flytja öll áunnin réttindi frá ríkinu til hlutafélagsins. Ljóst er að verðmæti áunninna réttinda ráðast að verulegu leyti af því hver tryggir þau. Abyrgð hlutafélags á áunnum réttindum getur vart talist sambærileg ríkisábyrgð. Loks er ljóst, að þrátt fyrir góðan ásetning löggjafans, verður ekki hægt að tryggja starfsmönnum hlutafélagsins sambærilega réttarstöðu og starfsmönnum Pósts og síma. Stjórnendum hlutafélagsins virðist í lófa lagið að segja starfsmönnum sem njóta biðlaunaréttar upp störfum og ráða þeirra í stað nýja starfsmenn, sem ekki hefðu biðlaunarétt. Með þeim hætti mætti síðan leggja niður störf og fækka fólki án þess að starfsmenn nytu verndar biðlaunaréttarins.

Með vísan til framansagðs tel ég verulegan vafa á að unnt verði að afnema biðlaunarétt starfsmanna Pósts og síma án bóta. Niðurstaða í því efni getur þó ekki fengist nema með því að láta á reyna fyrir dómi.

Í 2. mgr. 8. gr. frumvarpsins er kveðið á um að biðlaunaréttur falli niður, samþykki starfsmaður ekki boð um “*sambærilega stöðu ... með eigi lakari launum*” innan tveggja vikna frá því það berst. Þetta er þannig skýrt í greinargerð að ekki sé ætlunin að “*veita starfsmönnum þessum aukin réttindi, þar á meðal biðlaunaréttindi við það sem þeir áður höfðu þannig að þeir geti ekki sótt rétt til beggja, félagsins og ríkisins, vegna þess að staða væri lögð niður eftir stofnun félagsins.*” Meinalaust yrði að biðlaunaréttur héldist aðeins hjá ríkinu.

Þriðja mgr. 8. gr. felur í sér lítt dulbúna hótun við starfsmenn sem freistast kynnu til að láta á biðlaunaréttinn reyna fyrir dómstólum. Með því að höfða biðlaunamál hætta starfsmennirnir ekki einungis á að tapa málinu, heldur afsala þeir sér með því biðlaunarétti á hendur félaginu. Þetta ákvæði sýnir kannski það öðru fremur, að frumvarpshöfundar eru ekki of öruggir með stöðu ríkisins gagnvart biðlaunaréttinum. Að mínu mati er mjög vafasamt að regla um að menn missi réttindi fyrir það eitt að leita réttar síns fyrir dómstólum standist. Með því væri verið að refsja þjóðfélagsþegnum fyrir það að láta á rétt sinn reyna.

V Boð um ráðningu hjá “Pósti og síma hf.”

Í 2. mgr. 8. gr. frumvarpsins er kveðið á um að starfsmenn hafi aðeins tveggja vikna frest til þess að taka afstöðu til boðs um ráðningu hjá “Pósti og síma hf.” Fresturinn hlýtur að teljast óeðlilega knappur. Verið er að bjóða ráðningu til nýs vinnuveitanda. Ráðningarkjörum er í raun sagt upp og boðin ráðning á nýjum kjörum og því ekki óeðlilegt að veittur frestur sé nær því að vera jafn uppsagnarfresti.

VI Öryggisþjónusta, takmörkun á verkfallsrétti?

Samkvæmt 13. gr. frumvarpsins á “Póstur og sími hf” að halda uppi tiltekinni öryggisþjónustu fyrir landsmenn, sem útfærast á í reglugerð. Slik öryggisþjónusta hlýtur að þýða takmörkun á heimildum þeirra sem við hana starfa til að fylgja kröfum eftir með verkfalli. Það sem fram kemur í frumvarpi og greinargerð er hins vegar ekki nægjanlegt til þess að hægt sé að fjalla frekar um þetta atriði, enda algerlega óútfært að öðru leyti en því að ráherra er falið vald til skilgreiningar með reglugerð.

VII Gildistaka, samspil við gildandi kjarasamning.

Samkvæmt 7. gr. frumvarpsins á “Póstur og sími hf” að taka til starfa skv. ákvörðun ráðherra, þó ekki síðar en 1. október 1996. Þannig er gert ráð fyrir breytingum á réttindum og skyldum félagsmanna FÍS og PFÍ á gildistíma núgildandi kjarasamninga. Fyrsta mgr. 2. gr. l. 77/1993, um réttarstöðu starfsmanna við aðilaskipti að fyrirtækjum hljóðar þannig:

Frá og með þeim degi, sem aðilaskipti verða í skilningi 1. mgr. 1. gr., skal nýr eigandi takast á hendur réttindi og skyldur fyrri eigenda samkvæmt ráðningarsamningi og virða þau launakjör og starfsskilyrði sem samþykkt hafa verið í almennum kjarasamningi með sömu skilmálum og giltu fyrir fyrri eiganda þar til samningi verður sagt upp eða hann rennur út eða þar til annar kjarasamningur öðlast gildi eða kemur til framkvæmda.

Í ráðningarsamningum ríkisstarfsmanna er í mörgum tilvikum vísað til þess að réttindi á tilteknum sviðum ráðist af lögum eða reglugerðum, t. d. af lögum 38/1954. Því kann að reynast vandasamt að ákvarða nákvæmlega hvaða réttindi haldist við aðilaskipti að atvinnurekstri, sem verið hefur á vegum ríkisins. Samkvæmt orðalagi hinnar tilvitnuðu lagagreinar er þó tvímælalaust að öll réttindi sem getið er um í ráðningarsamningi haldist og að almennur kjarasamningur gildi þar til hann rennur skv. efni sínu út eða verður réttilega sagt

upp. Af þessu tel ég leiða að lögin geti ekki orðið til þess að skerða réttindi með nokkrum hætti á gildistíma nágildandi kjarasamnings.

VIII Hagsmunir starfsfólks að leiðarljósi?

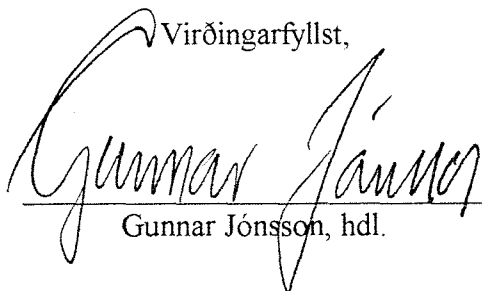
Í greinargerð með pósts og síma frumvarpinu er að því látið liggja, að frumvarpshöfundar hafi hagsmuni starfsfólks helst að leiðarljósi við samningu frumvarpsins. Þannig segir í greinargerð:

Nefndin taldi ennfremur að sjálfstætt atvinnufyrirtæki á þessu sviði ... verði jafnframt traustari vinnustaður fyrir starfsfólk.

Enn segir í greinargerð:

... segja má að sjálfstætt hlutafélag á þessu sviði yrði að öllum líkindum mun arðbærara fyrirtæki, samkeppnishæfara og jafnframt áhugaverðari vinnuveitandi fyrir starfsfólk heldur en ríkisstofnun með svipuðu sniði og verið hefur.

Ekki eru færð nokkur rök að ofangreindum fullyrðingum um að “Póstur og sími hf” verði traustari og áhugaverðari vinnuveitandi. Að því er ég best veit hafa starfsmenn ekki látið í ljósi álit þar á. Tilvitnanirnar eru nokkuð lýsandi fyrir greinargerðina og af þeim virðist sýnt að niðurstaðan um nauðsyn “hlutafélagsvæðingar” Póst- og simamálastofnunar er fengin á undan forsendunum.

Virðingarfyllst,

Gunnar Jónsson, hdl.